

Maandag 29 november 1915 – ochtendeditie

Karikaturen (KVdW).

Brussel, 19 November.

Ik heb u geschreven over het soort ironie dat, gesproken uit het gevoel van zelfgenoegzame maar goedlachse eigenwaarde, de Brusselaar het tegenwoordig leven draaglijk maakt. Dat hij dat leven ziet onder een zekere vervorming, er door zijn bijzondere, oerlandse spotlust aan gegeven, verleent er een waarde aan, die hij nu wel juist niet overschat, maar die de moeite loont, het dan toch maar te doorstaan. Die levensvorm nu, de gedaante die het dagelijks leven in zijn geest aanneemt, vindt men vooral in de karikaturen terug, in de satirisch bedoelde aquarellen die, tegen goedkope prijs, thans de Brusselse winkelramen vullen, en ons met een aantal “artiesten” bekend maken welke, bij gebrek aan talent, dan toch overtuigen door de echte volksgeest, het oorspronkelijk Brussels zijn, dat hun werk levendig en zelfs genietbaar maakt ...

Karikaturisten zijn anders in België zeldzaam, of waren het althans tot voor de oorlog. Dat ligt misschien wel aan het gebrek aan cultuur van onze kunstenaars in het algemeen, van onze plastici in het bijzonder. Enkele zeer zeldzame uitzonderingen niet te na gesproken - een Henry de Groux, een Fernand Knopff - kan men er op aan, bij hen geen kunst van cerebraliteit, van filosofische bedoelingen, of zelfs maar van constructieve, technische opzettelijkheid te vinden. Die kunst blijft, ook waar zij in deze de schijn tegen zich mocht hebben, zuiver zintuiglijk, althans louter emotief, en wordt nimmer gewild uitdrukkelijk, daar haar ergste overdrijvingen zo goed als zeker onberedeneerd zijn. Geen wonder dan ook dat wij de kunstenaars missen, bij dewelke ethische ondergrond en geestelijk schiftingsvermogen hoofdzaak zijn, en die karikaturisten heten. Eén

zonder ik uit: Jules de Bruycker, die ik enkele jaren geleden in Holland mocht introduceren, met gevolgen die mij een grote vreugde zijn: - De Bruycker, de bittere Gentenaar, wie iedere prent als een wraakneming op het leven is, en die meer schrik aanjaagt dan hij zou doen lachen; geen karikaturist dus, gelijk men het algemeen opvat, minder karikaturist zelfs dan een Daumier of een Forain, en wie het "castigat ridendo" vreemd bleef, hij die alleen spot, en met welke oneindig droeve gelatenheid!, om wat hij in de mens onverbeterbaar acht. - En wel hebben wij te Brussel, buiten De Bruycker en verre van hem af, nog enige tekenaars, een Blandin, een Navez, een Stan van Offel, een Canneel, die men voor karikaturisten houdt, omdat ze, in hun, vaak knappe, tekenwijze meer of min de weg der "charge" opgaan, maar die meer illustratoren, meer verluchters zijn te noemen dan kunstenaars die zich de Zede en haar kritiek tot eerste onderwerp gegeven hebben.

Zelfs met deze aaneengesloten rij bekwame en aangename artiesten hebben de karikaturisten, waar ik het hier over hebben zal, niets gemeens, daar zij doorgaans alle bekwaamheid missen en het aangename van hun producten zeker niet ligt aan bevrediging van enige esthetische zin. Terwijl zij, daarentegen, Spiegels der Zeden konden genoemd worden - van die golvende spiegels dan die, hoe naïef natuurlijk ook tot alle wanstaltigheid misvormen.

Hun namen? Ik ken ze niet, en beken er nooit naar gekeken of gevraagd te hebben, omdat de kunstwaarde van het werk daar wel al te gering voor is. Trouwens: op die waarde, ik herhaal het, komt het niet aan, en dus niet op die namen. Waar het op aankomt: op de bijzondere humor, waar de Brusselaar het leven op onthaalt, met het goedmoedige superioriteitsgevoel, dat ze natuurlijk maakt, en ongedwongen.

Dat leven: ik houd het ervoor, dat gij het enigszins kent uit de brieven, die ik er aan gewijd heb. Objectief in zijn feitelijke bestanddelen beschouwd, ziet het er, ook voor wie er buiten staat, alles behalve rooskleurig uit: materieel bekrompen, is het zedelijk benauwend, en er is zowel geestes- als lichaamskracht toe nodig - waar men trouwens zuinig mee moet zijn! - om het uit te staan en te boven te komen. Ik vrees echter, dat men er zich in het buitenland, juist omdat men er naar zulke vast bepaalde gegevens over oordeelt, een denkbeeld van vormt, dat velen hier, eerlijk gezegd, overdreven zouden vinden. Want, subjectief, wordt de waardeschatting van het dagelijks bestaan, wordt onze leefbaarheid er tegenover, weer heel iets anders. Zonder dat wij het zo heel goed wisten, is de winst der aanpassing het tekort aan allerlei genotsartikelen tegemoet getreden; men eet geen eieren meer die vijfendertig centiemen kosten; men vervangt boter ad zeven frank door margarine, die maar de helft kost, en ... na korte tijd merkt men het alleen nog -, in de spiegel, als men vaststelt, dat men er slecht gaat uitzien. En dan, er is die grote, die onverdelgbare morele factor: er is onze bijzondere grandezza die, in haar bestanddelen weliswaar kleinburgerlijk, ons niet te minder de humor schenkt, welke ons over de misère begoochelt en heen zet.

Van zulk leven nu, bezien met het oog der Brusselse ironie, leveren die karikaturen een soms bijzonder raak beeld. - Daar hebt gij, bijvoorbeeld en om te beginnen, de volkssoep. De volkssoep geniet veel meer achting bij wie ze niet eten, dan onder dezen die er van leven moeten, en de achting van de eersten is even billijk, als de minachting van de laatsten menselijk is: dankbaarheid is een door velen onwaardig gekeurd gevoel, en slechts wie niet geholpen wordt, en zelf helpt, kent de waarde der verstrekte hulp. - "De soep deugt niet", zeggen dezen die ze, gratis, krijgen; "de soep is uitmuntend", beweren dezen, die ze klaarmaken. Ikzelf, ik vind ze doorgaans goed,

en ik vind verder, dat wie ze krijgen toch al heel blij mogen wezen. Maar dat strookt niet met de satirische geest van de Brusselaar: “Ach madam,” zegt, op één van de karikaturen, een dikke volkswrouw tot een andere, “ach, madam, de volksoep is zo goed! Ik doe er een kilo spek bij en een halve kilo boter, en dan is het om uw lippen van af te likken!”

- Dat de soep trouwens minder wordt versmaad, dan hier uit op te maken zou zijn, leren wij uit een andere aquarel. Ze stelt een school voor: de verplichte school voor werklozen, waar iedere arbeider van 15 tot 60 jaar, zo hij niets te doen heeft, naar toe moet. - Op de banken zitten dikke wijven. Aan een van hen, uit wiens schortzak een fles jenever kijkt, en die tranen met tuiten schreit, vraagt de onderwijzeres: “Elève Trinette, waarom huilt gij?” Waarop het antwoord: “Als gij denkt, dat het zo plezant is, thuis te komen, en de kinderen hebben al de soep opgegeten!” - Die kinderen: op een derde prent ziet men ze aan school hun ouders afhalen, die buiten komen, hun lei en griffel in de hand, of met ezelsoren op ...

- Onder de noden van deze tijd, is deze der duurte van de levensmiddelen zeker niet de geringste, en onder deze levensmiddelen, die ik weet niet hoeveel maal in waarde verdubbeld zijn, nemen - vreemd genoeg - de lucifers een eerste plaats in. Van die stijging in prijzen is de Brusselaar geen dupe. Ziehier een bewijs daarvan: achter zijn toonbank zit, welgedaan, de kruidenier. Op wat zit hij?: op een bak, die als opschrift draagt: “Safety Matches”. Onder zijn voeten, als schabel, een opstapeling van groene pakjes met de vermelding: “Säkerähts Tanstikors” (ik sta voor de schrijfwijze niet in). Rechts: lucifers; links lucifers; zowaar een wereld van lucifers ... onzichtbaar natuurlijk voor het sjofele vrouwtje dat, aan de andere zijde van de toonbank, er naar vragen komt. Waarop de kruidenier, bars: “Des allumettes? Er zijn er geen meer, niet voor de drie dagen; maar dan: plus cher, vous saveie!”

- Ander levensmiddel: de voor schamele beurzen ongenaakbare boter ... die dan nog voor meer dan de helft uit water bestaat. En een boertje, een vetgemest boertje, wordt ons getoond, op de markt, naast een reuzenklomp van deze kostbare hoe dan ook vervalste vetwaar, waarop een kaartje prijkt met: "Roomwater, zeven frank het kilo!", terwijl het boertje onderaan verzekert: "Na de oorlog ga ik van mijn renten leven!" ...

- Weer nieuwe stof tot ironiseren: onze nieuwe pasmunt. Gij weet dat deze uit zink is geslagen, wat juist niet heel zindelijk is. Straatbengels nu ziet men met dergelijke stuivers op het voetpad zitten tuisen. – "Gij weet wel dat het verboden is, voor geld te spelen", voegt hun streng een politieagent toe. – "Geld?", krijgt hij tot antwoord, "is dat geld? het zijn "vlekjes!"". ("Vlekje" is de Brusselse uitspraak voor "blikje", stukje blik: taalverschijnsel dat ik de heren filologen opdraag) ...

- En om te eindigen, daar hebt ge het allerjongste ongemak: de eenzelveheidskaart. Ik zegde u reeds, hoe weinig kwaad bloed ze de Brusselaar bijzet, en verder hoe lang het doorgaans duurt voor men ze, aan het stadhuiswinket, te bemachtigen komt. Dit laatste nu werd als volgt onder beeld gebracht: een lange rij volk, waarin al de maatschappelijke lagen vertegenwoordigd zijn, en dat omweven is ... met spinnenwebben. En een man uit het volk zegt medelijdend tot zijn vrouw ... die van vermoeyenis ineen is gezonken: "Dormeie seulement un petit peu; ik zal een oogje in 't zeil houden!" ... - Tot bergen nu van deze zogenaamde kenbewijzen, verkoopt men thans overvloedig op straat "porte-cartes à dix centimes!": het laatste en beste artikel der "camelots", die verzekeren dat het "indispensable" is. - Komt een juffrouw voorbij, een reeds oude, maar zeer opgedirkte juffrouw, die er vooral erg preuts, erg eenzaam uitziet. Eén der verkopers snelt toe: "carnet pour mettre votre carte,

Mademoiselle!?” Maar de juffrouw, verbolgen en preutser dan ooit:
“Pour quoi me prend-il donc, cet imbécile?” ...

Edith Cavell.

Parijs, 28 november. Hedenmiddag is er in het Trocadéro hulde gebracht aan juffrouw Cavell. De plechtigheid ging uit van het Verbond voor de Rechten van de Mens. Aanwezig waren o.a. Poincaré, Painlevé, minister van onderwijs, de gezanten van Rusland, Engeland, Italië, Servië en België, de prefect van de Seine en de voorzitters van de gemeenteraad en de algemene raad.

Minister Painlevé en Ferdinand Buisson, voorzitter van het Verbond voor de Rechten van de Mens hield een toespraak. In een welsprekend slot zegde Painlevé: Zolang Duitsland geen schaamte en wroeging voelt over deze misdaad, is er geen vrede tussen Duitsland en de mensheid mogelijk.

Toen deed de minister, onder het geestdriftige applaus van de vergadering, aan Frankrijks bondgenoten een plechtige eed om de dood van juffrouw Cavell te wreken door de martelaars onder de volkeren in grotere macht te herstellen en door een stralende dageraad te openen, waarin juffrouw Cavell haar zachtheid zal uitstralen. Want het recht, riep de minister uit, zal zegevieren en de barbaarsheid zal worden overwonnen.

De minister eindigde met een groet te brengen aan de heldhaftige verpleegster als de verkondigster van een betere mensheid en van het zegevierende recht.

Het Belgische ministerie van buitenlandse zaken maakt het volgende bekend:

“De heer Winston Churchill sprak, in zijn verklaringen aan het Engelse parlement, de 15^e november gedaan, betreffende het rechtvaardigen van zijn handelswijze als eerste lord van de admiraliteit, over de Engelse marinetroepen, die Antwerpen ter hulp zijn gekomen. In de door hem gedane uitleggingen heeft zijn geheugen gefaald, wat aanleiding tot vergissingen heeft gegeven. “De marinebrigade, zegde de redenaar, was bestemd om in de loopgraven aan de zijde van de uitgeputte Belgische soldaten en van de bevolking der stad te gaan strijden.” Het is onze plicht de aandacht op deze gedeeltelijke onjuist beweringen te trekken, want er hebben nooit Belgische burgers in de rondom Antwerpen liggende loopgraven gestreden en evenmin in de andere gemeenten van het land.”

Het Vlaamsche Nieuws, van Antwerpen, schrijft:

Door de Echo Belge vernemen we dat de Belgische soldaten, die naar Rusland werden gestuurd, ginder zeer goed ontvangen zijn en eerst in het voorjaar naar het front zullen moeten. Wij verheugen er ons ten zeerste over, maar kunnen toch niet nalaten te betreuren dat onze jongens nu gebruikt worden om het Russisch miljoenenleger te helpen! We hadden wel als klein, onzijdig landje het tegenovergestelde mogen verwachten ...

Aan een brief over oorlogsfolklore, uit België aan de Vlaamsche Stem geschreven, ontlene wij het volgende:

Over kinderliedjes, uit Holland binnen onze wallen gebracht (wallen die nu wel definitief zullen gedeklasseerd zijn!) ware een studie te schrijven.

Dan zijn daar de duizenden en duizenden anekdotes en moppen, en vaak legendarische oorlogsverhalen, die zich vliegensvlug over de

stad en het land verspreiden. De IJzer speelt daar natuurlijk een overwegende rol in.

En de uithangborden: In Oorlogstijd, in de Schrapnell, in 't Geschut, in 't Vliegmachien ... Te Lier zag ik op een houten huisje boven een kelder:

Wij zitten er onder,
Maar bedienen er boven,

en te Duffel dragen de herlevende resten van huis, stallingen en schuur het gezamenlijke opschrift:

Uit de puinen verrezen.

Met een paar planken en wat nagels werd daar weer een woning van gemaakt. "In het Machiengeweer" en "In de Loopgracht" zijn ook niet zeldzaam. Het laatste las ik op een achterhuis dat tussen stapels puin te bereiken is. Maar het leukste vond ik in het Antwerpse:

In den Aftrapper,
Bij Pietje de Vluchteling,

waar een herbergier van de havenkant, even openhartig als wijsgerig en voorzichtig, zijn vensterruiten mee herdoopt heeft.

Het Vlaamsche Nieuws ontleent aan een Frans blad:

In de loopgraaf van M ... , lieten de officieren en soldaten, terwijl zij zich tegen de bodem gedrukt hadden, een orkaan aan ijzer, vuur en reukloze gassen over hun hoofden heengaan. Het hoofd opheffen zou een dwaasheid geweest zijn en de beschermende maskers deden duchtig dienst. De tweede luitenant D ... , die aan het hoofd stond van een compagnie, voelt opeens aan zijn kapotjas trekken, en een soldaat, die als een aal naar hem toegeslopen was, geeft de officier

een enveloppe waarop het woord "Spoed" stond. Het bevatte een papier waarin dringend verzocht werd, voor 10 uur – en het was reeds half tien – een staat in te zenden met de namen van de manschappen die in aanmerking wensten te komen voor een uitdeling van snuiftabak.

Maandag 29 november 1915 – avondeditie

Parijs, 28 november. Officiële bekendmaking van hedenavond.

Geen bijzondere gebeurtenissen op de begane grond, maar levendige ontmoetingen in de lucht.

Een Duitse vlieger, door een Franse achtervolgd, is voor Westende in zee gevallen. Boten, die in allerijl ter hulp kwamen, werden door watervliegtuigen der geallieerden aangevallen en door hun artillerie beschoten. Een boot zonk.

Londen, 29 november. De correspondent van de Daily Mail in Vlaanderen schrijft over de bijzondere stemming, die de vijand in het gebied van Ieper kenmerkt. De Duitse soldaat is er diep neerslachtig, kleine afdelingen deserteurs komen veel meer voor dan vroeger. Het gezegde, dat in Duitsland gangbaar is: niemand komt van Ieper terug, wordt ook in de gelederen gebruikt. Zelfs de half humoristische opmerkingen, die er uit de loopgraven geroepen worden, wijzen er op, dat men er genoeg van heeft. Het weer en de verschrikkelijke toestand van sommige loopgraven zijn hier voor een deel oorzaak van, maar de ware reden is, dat de Duitsers beginnen te voelen, dat, dank zij onze artillerie en munitieaanvoer, de weegschaal is doorgeslagen en dat hun inferioriteit blijkaar blijvend is.

Berlijn, 29 november. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier:

In Komen zijn sedert de twee laatste weken door vijandelijk vuur 22 inwoners gedood en 8 gewond.

Het België van morgen.

Eugène Baie, de Belgische publicist, die hier te lande wel bekend is door zijn bemoeiingen voor een nauwere toenadering tussen Nederland en België in de Commission Hollando-Belge, behandelt in een brochure, *la Belgique de demain*, de toekomst van België, d.w.z. het België van na de oorlog. Baie plaatst zich daarbij blijkbaar op het standpunt, dat dan aan Duitsland de wet voorgeschreven kan worden.

Men kan de toekomst van het land, zegt hij, niet beschouwen als men het niet eerst eens geworden is over de voorwaarden van zijn herstel. Die voorwaarden zijn volgens hem zeer eenvoudig. In de eerste plaats betreft het het innen van een verzekering na de ramp. Bij de berekening daarvan ontsnappen natuurlijk sommige verloren gegane dingen aan iedere schatting: relikwieën uit het verleden, gebouwen, kunstwerken, kostbare boekwerken. Deze verwoestingen moeten echter ook betaald worden met de doeken van Belgische meesters in Duitse musea. Zij zullen, zegt Baie, naar België terugkeren en zij zullen de luisterrijke tooi van onze rouw zijn. Voorts acht Baie het nodig, dat de oostelijke Belgische grens zo gewijzigd wordt, dat de zwerm dorpen, die een willekeurige grensregeling tegen alle begrip in over Pruisen uitgestrooid heeft, tot België terugkeren, (Pont, Amel, Ligneuville, Faymonville, Ondeval, Bellevaux, Géromont, Weismes, Burnonville, Malmédy, Robertville, Mont, Longfaye, Montjoie, Astenet, Hauset, Eupen, enz.) Verder is er de kwestie van het groothertogdom Luxemburg, waarvoor Baie een eenvoudige

oplossing heeft: Luxemburg moet Belgisch worden. Dan moet er van het gebied buiten de tegenwoordige grens tot aan de Rijn een barrièregebied worden, d.w.z. de Rijnprovincies zouden volstrekt niet geannexeerd worden maar onder Belgisch protectoraat komen, met recht van garnizoen voor de Belgische troepen.

Baie komt dan verder over de verhouding van Nederland tot België te spreken. Wij vertalen uit zijn brochure het volgende:

“Had de diplomatieke fictie, waarop het Barrièrestelsel na 1839 neerkwam, tot gevolg, dat Nederland van zijn historische zending ontheven werd? Met andere woorden moest België alleen ipso facto een rol op zich nemen, die de eeuwen opgelegd hadden aan de gehele agglomeratie?

Nederland schijnt geen enkele positieve verplichting te zijnen laste te hebben. Toegegeven. Maar heeft het geen enkele zedelijke verplichting?

Een tekst is een dode letter, zo hij niet aan de denkbeelden, die bij zijn totstandkoming voorzaten, zijn leven gevende duidelijkheid ontleent. Welnu, toen België in 1839 gevierendeeld werd, toen men het een stuk van het groothertogdom, Zeeuws-Vlaanderen en de Limburgse Moezeloevers afnam, moest lord Palmerston dat onmatige gebiedsverlies wel rechtvaardigen. Hij zegde: “Het koninkrijk der Nederlanden, dat als barrière tegenover Frankrijk is opgeworpen, is zopas vernietigd; er moet nu een Holland gemaakt worden, dat voldoende sterk is om een tweede verdedigingslinie te worden in geval de onzijdigheid van België geschonden werd.”

Heeft Holland in 1839 een morele verplichting tegenover Europa of, tegenover België, een plicht van solidariteit aangegaan? Het schijnt toch wel, dat het er het gevoel van had toen koning Willem – het feit

is weinig bekend – in 1870, het onweer was ons genaderd, aan de Belgische gezant in Den Haag deed mededelen, dat, voor het geval er een aanval op de Belgische bodem mocht plaats hebben zijn troepen zich met de onze zouden verenigen om die aanval af te slaan. Dit zijn feiten. En zo ik ze in het licht stel, dan doe ik dat niet om een breuk in het onafgebroken verband der Nederlandse politiek aan te wijzen, maar wel om goed vast te stellen, dat de lasten, die onafscheidelijk zijn van het Barrièrestelsel, waar Nederland zich zo lange tijd mee vereenzelvigde, voortaan op mijn land neerkomen en uitsluitend daarop terug kunnen vallen. Het zal er te sterker door staan om in het nieuwe Europa een plaats te eisen, die beantwoordt aan zijn zware verplichtingen. Men kan, in het licht van deze feiten, echter niet ontkennen, dat de onzijdigheid van Nederland ten opzichte van Duitsland een daad van hoge toegevendheid schijnt en als een stilzwijgende bekentenis van een weloverwogen keuze. Ik vestig op dit punt de bijzondere belangstelling van onze uitstekende burens, de Nederlanden. Een beproefd vriend van Holland zijde, deel ik het vriendschappelijk mede, dat zijn houding in de kanselarijen verre van algemene instemming ontmoet. Men laat niet na er in vertrouwen te zeggen: “De concessie van de Scheldemonding betekent een aanspraak, een recht van interventie, in geval een van de steden, die door de Schelde bespoeld worden, bezet werd. Maar streng een poort te bewaken, waarachter broeders vermoord worden, te beletten, dat men hen te hulp snelt, is een sinistere aardigheid.” Anderen geven – ten onrechte, dat weet ik wel – te verstaan: “De jongste schommelingen in de buitenlandse politiek van Nederland, die vroeger zo duidelijk was en die zich gedurende drie eeuwen lang niet tegengesproken heeft, krijgen thans een betekenis: wij begrijpen eindelijk waarom men er niet slechts aan gedacht heeft de ontmantelde forten van Venlo en Roermond weer op te bouwen, maar vooral waarom de gehele inspanning voor de verdediging zich gericht heeft op Vlissingen, dank zij de geheime tussenkomst van

Duitsland, zoals een gewezen Nederlands gezant in het buitenland openlijk aangetoond heeft.”

Zo ik hier van deze opvatting melding maak, dan doe ik dat niet slechts omdat ik nauwkeurig de lasten wil aangeven die België opgelegd zijn.

Om de waarheid te zeggen, hadden wij er de voorkeur aan gegeven, deze lasten eerlijk met onze burens te delen: ik teken dit in het voorbijgaan aan.”

Baie betoogt dan verder, dat de pogingen, die er van Belgische zijde tot een nauwe entente met Nederland gedaan zijn, niet van vandaag of gisteren dagtekenen en spreekt in dit verband ook van het werk van de Commission Hollando-Belge. Zodra, zegt hij o.m., er in Den Haag sprake van was de bescheiden plannen der Nederlands-Belgische commissie een wettelijke vorm te geven, stootte men op onoverwinnelijke tegenstand. Hoever was men verwijderd van de droom van twee zustersaties, die elkaar met de wapens steun verleenden tegen de begeerte van een vreemde mogendheid. Die droom, zegt Baie, was in ons zo hardnekkig, dat wij zelfs in het begin van augustus 1914, toen wij alleen stonden tegenover ons noodlot, Nederland onzeglijk verwacht hebben. Wij wachten het nog.

Baie spreekt dan verder over de onzijdigheid van Nederland, die hij voor de Nederlandse zakenmensen zo voordelig acht. Intussen te denken, dat Duitslands economische positie ongewijzigd uit de oorlog te voorschijn komt, vindt hij naïef, en zelfs al zou er een vrede tot stand komen, die nieuwe conflicten in zich borg (Baie bedoelt een vrede, op welks bepalingen Duitsland invloed had kunnen oefenen), dan zou de economische toestand van Duitsland, tengevolge van economische maatregelen, door zijn vroegere vijanden te nemen, niet gunstiger zijn, en Nederland zou in zijn levensbronnen getroffen

worden. Bij een nederlaag der bondgenoten wordt Nederland economisch in zijn onafhankelijkheid getroffen.

Aan het slot van zijn brochure vraagt Baie, niet te geloven, dat slechts het belang hem deze deed schrijven. Hij is vast overtuigd van de redding van België en zegt:

“Ik ben dus slechts bewogen door het besef van het gevaar, dat Nederland loopt en waar België morgen de tegenslag van zou ondergaan. Laat Nederland toch de inblazingen ontvluchten van hen, die slechts rekening houden met de belangen van de dag. Zijn vrienden vragen het dringend en zij reiken het de hand door de prikkeldraadversperringen aan de grens heen. Niet aan de zakenmensen, maar aan het eeuwige Holland van de Zwijger, van Barneveldt, de grote pensionarissen, aan het Holland van het asielrecht, van de gewetensvrijheid, zoals die door Marnix van St. Aldegonde bevestigd is, die op het ritme van zijn fiere hart de heilige zang der Nederlanders dichtte. In de beslissende uren is het aan de volken in zichzelf te keren, en het bestuur over eigen lot krachtig in eigen hand te nemen. Aan hen om het woord te spreken, dat bevrijdt, dat de toekomst dwingt, verschieten opent en tot durende eed strekt. Dat woord zal Nederland zeker spreken. Het zal niet willen wegglijden in het onbekende, een glorieus verleden, zijn historische zending, noch zijn broeders, ja, zijn broeders, verloochenen. “De ware schuldige, zo overweegt Thucydides – en Luigi Luzzati, de bekende staatsman, heeft er aan herinnerd bij het onderzoek, dat ik naar “het recht der nationaliteiten” ingesteld heb – de ware schuldige is niet de verdrukker, maar hij die, terwijl hij de verdrukking kan doen ophouden, zich onthoudt en onverschillig blijft.”

Laat de kleine kinderen tot mij komen (van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 24 november.

Of laat er ons zelf heen gaan ...

De tram naar Zurenborg op – terwijl het over de stad motregent – en stoppen aan de Kleine Beerstraat. Daar staan we onmiddellijk vlak voor het melkwitte gebouw, dat een vereerde naam draagt: Kinderpleeghuis Elisabeth ... Moeder van onze soldaten, hier patroneert uw edele naam een werk, dat heil brengt aan de geslachten die zullen volgen op de smartelijk beroemde generatie die de wreedheid van de oorlog heeft ondergaan, met heldhaftigheid. Hier buigen innige vrouwengestalten zich over het leed van al die het niet kunnen klagen met woorden; de zwakste der nieuwgeborenen.

En al dadelijk voel ik, waar ik me bevind tegenover de gulle, machtig gezonde, blijzinnige Vlaamse vrouw, die aan het hoofd van deze instelling staat, - een ware Renaissance-vrouw, zoals Rubens of de drost Hooft ze graag zagen – dat hier met kloeke hand gegrepen wordt naar de wortelen van het kwaad, dat deze liefdadigheid zich niet nors officieel aanstelt, maar in hartelijkheid zich geheel geeft. Het onverwoestbaar goed humeur van mevrouw Gillis deed me denken aan de titel van een cantate: Vrolijk zijn in de Heer!

En dat in deze beroerde tijden! Hoe hebt u de donkere dagen van oktober 1914 meegemaakt?

Het huis lag hier vol gekwetste soldaten: wij hadden een ambulance op de tweede verdieping ingericht. De 1^e september 's nachts komen er een 22-tal binnen. Madame, kom nu eens zien! Daar stonden in de gang zes van onze jongens, zwetend, afgemat, beladen met pak en zak: en op iedere arm ... een zuigeling! Ge gaat ons toch niet terugzenden, nietwaar? De kerels kwamen, te voet, van Haacht, bij Aarschot, in Brabant! Daar was een moederhuis, en het stond

midden in het vuur. Tweemaal reeds waren bommen ingeslagen. Een officier had tot de jongens geroepen: enige mannen van goede wil! En ze waren erheen gestormd, onder het hagelen der kartetsen, en waren teruggekomen met achttien kleine hummeltjes op de arm! De bestuurster was erbij gebleven tot het laatst en die haalden we er ook uit. Alles werd in een karretje gestopt, waar plaats was voor zes personen. Geen melk! geen verschoning voor de kinderen! Vier stierven onderweg en werden in suikerkisten begraven. De reis duurde twee volle dagen – en, na al dat wee, hoe zagen ze er uit! Och meneer, ik vertel het u liever niet ...

En wat hebt u dan verder met die kinderen gedaan? Gedurende de beschieting?

Op woensdag de 7^e oktober, de dag der beschieting, zijn de kleuters allen naar Holland gestuurd. Dat was geen kleinigheid. Er werden twee tramwagens gehuurd, en al onze beschermelingen werden, netjes ingepakt en van het nodige voorzien, onder het geleide van 8 verpleegsters en van burgerwachten naar het station gebracht. Daar werden twee compartimenten in de trein voorbehouden en twee afgekeurde soldaten reisden mee. Ze hadden een brief mee voor de stationschef te Essen, die het kroost onder dak bracht in de machinistenkamer. Daar bleven ze woensdag en donderdag, terwijl het hier shrapnels regende. Bedenk, er waren daar twee te vroeg geboren bij! Toch zijn ze alle in goede staat toegekomen. Te Essen werd getelefoneerd naar het steuncomité te Amsterdam, van waar onmiddellijk werd geantwoord: laat ze komen! En daar zijn ze allen ondergebracht in een zusterinstelling, het Emma kinderpleeghuis der Sarphatistraat, waar ze een zaal voor zich alleen kregen, en waar ons eigen personeel heer en meester was! Wij kunnen zoiets nooit vergeten. We weten bij ervaring: dankbaarheid is niet bestendig van duur, maar ons leven lang zullen we het herhalen: Holland is prachtig

geweest! En alles zonder beslag, zonder “aanstellerij” ... We hebben veel geleerd in deze oorlog ...

En waar zijn de kleinen nu?

U gaat ze straks zien. Maar, weet u waar ik het fierst op ben? Wij hebben een Duits kindje gered ... En echt dutske ... och arme ... het is zo'n aardig snuitje ... En toen we later – maar daar zullen we maar niet op ingaan, he? – met autoriteiten last hebben gekregen, dan is dat dutske ook ons ter hulp gekomen ... Wat een tijden, nietwaar? Wij hebben nl. later 78 Duitse soldaten moeten inkwartieren ... Dat is nu gelukkig weer achter de rug. En nu wijden we ons weer aan ons oude werk, dat ons de handen vol geeft.

Wij gingen nu het gesticht eens doorlopen; de wachtzaal voor de moeders, de raadplegingskamer, waar de kinderen gewogen worden en door de dokter onderzocht, alles naar de jongste methoden; de operatiezaal; de dagkribbe; de keuken, met al de toestellen voor sterilisatie der melk, de verkoelbakken, de ontsmettingstoestellen; de broeikast, waar de te vroeg geboren en onderkomelingen verblijven, de ziekenkamers, de linnenkasten: niets werd mij onthouden, en ik moet zeggen, het was alles keurig. In de kinderkamer zag ik de dutskes: een lag te kraaien, een ander kuchte zoetjes ... En de erbarmelijkste romannetjes werden mij verteld. O de werkelijkheid is duizendmaal wreder dan wat een romanschrijver zich kan verbeelden. Hier een kindje, wiens moeder krankzinnig is geworden; daar een, wiens vader in de gevangenis zit; verder ... ontzaglijke histories ...

En over allen waakt de moederlijke bezorgdheid van de goede “Elisabeth”!

Tijdens de oorlog profiteerden 805 kinderen van de profylactische behandeling (3,3 % overlijdens); 411 zieke kinderen werden verpleegd, waarvan slechts 0,7 % stierven; in de ziekenkamers werden 92 kinderen verpleegd, waarvan 15,2 % niet konden gered worden; wat niet veel is, als men bedenkt, dat de meesten wanhopige gevallen waren.

Ik moet nog vermelden, dat er sedert het begin van de oorlog een melkbedeling ingericht is, waar de arbesturen van Antwerpen, Borgerhout en Berchem de kosten van dragen; de zogende moeders gaan naar de spijshuizen. En bovendien is het gesticht nog een school voor kindermeiden, die dit jaar nog vier gediplomeerde meisjes heeft afgeleverd.

Het is dan begrijpelijk, nietwaar, dat, waar hier met zoveel toewijding aan kindercare wordt gedaan, er ook niet zonder enige verontwaardiging gelezen werd, dat in een oproep door Belgische landgenoten gedaan, kon beweerd worden, dat alle kindertjes hier "vergaan als sneeuw voor de zon"! ...

Ik heb daarover menig verbolgen schrijven ontvangen en menige bittere klacht gehoord, maar ik meen, dat ik u daar thans voor heden genoeg over gezegd heb. Het vaderland heeft zich over het lot van onze zuigelingen in België inderdaad niet ongerust te maken.

Benoemingen bij het Belgische leger.

Naar wij in de (Belgische) Legerbode lezen zijn bij koninklijk besluit van 15 dezer benoemd bij de kaders van het Belgische veldleger:

Bij de generale staf:

Tot generaal-majors: de kolonels Graff, Lambert; Xhardez, Cabra, Dechesne;

Bij het korps van de staf:

Tot kolonel: de luitenant-kolonel Coppejans.

Tot luitenant-kolonels: de majoors Slingeneyer de Goeswin (jonker), Greindl (baron).

Tot majoors: de kapitein-commandanten Semet, Neefs, de Callatay (jonker), Swagers.

Tot kapitein-commandant: de tweede kapitein Van Trooyen.

Bij de infanterie:

Tot kolonels: de luitenant-kolonels Montlibert, Collyns, Mahieu, Lahire, Houze, Balle, Galhausen, Detail.

Tot luitenant-kolonels: de majoors Coquels, Richard, Dejaiffe, Evrard, Delatte, Borremans, Constant, Beurain.

Tot majoors: de kapiteins-commandanten Vereycken, Cales, Souxdorf, Couppez, Dinoire, Gulaux, Philippot, Letenre, Thomas, Preudhomme, Flemal, Lauwers, Constant, Binjé, Dorlée, Neuray, Delanche.

Tot kapiteins-commandanten: de tweede kapiteins Van Yperseel de Strihou, Habrand, Mignolet, Crasset, Reul, Decot, Deffontaine, Vertommen, Dandoy, Jacques, Lecouts, Veranneman de Watervliet, Deppe, Hognouille, Jacques, Duvivier, Dagee, Gaudron, Lardo, Bruyère, De Vulder, Deckmyn, Verstraeten, Dewaele, Dons, Servais, Van der Hofstadt, Van Eegroo, Michiels, De Wulf, Baude, Lesaffre, Fontaine, Cote, Van Rollegem, Deroy, Van Buylaere, Marque, Martin, Jacobs, Deleeuw, Mertens, Desmedt, Lacquet, Leurs, Graff, Descamps, Lebert, Lambert, Sieben, Philippron, Arnold, Ume, Hede,

Haegemans, Peleman, Hermant, Gollot, Jacoby, Lepropre, Duflou, Decoster.

Tot tweede kapiteins: de luitenants Libert, Daumerie, Cassiers, Rihoux, Gilles, Geruzet, Anthone, Dagois, Poureau, Grootaers, Denis, Coucke, Hary, Van Sprang, Devloo, Gondry, Lablo, Gerard, Vanneste, de Heusch, Mersch, Van Glabbeke, Vermeulen, Calle, Flameng, Hennequin, Bridoux, Hedo, Petit, Dendauw, Kindt, Strouse, Vandevelde, Carion, Menzel, Stellingwerff, Raucroix, Pirson, Delvaux, Barthelemy, Gilliard, Ferdinand, Bost, Danneels, Ducoffre, Stiers, Jadot, Gerard, Frankignoul, Lambrechts, Motte, Kremer, Bievez, Noël, Cayron, Tries, Jacquet, Michiels, Van Dooren, Goovaerts, Gille, Aerts, Massonnet, Deharchies, Colbion, Lecorbeeler, Grutsen, Quisquater.

Bij de cavalerie:

Tot kolonels: de luitenant-kolonels Fourez, de Schietere de Lophem, Boverter, d'Hespel, Lemercier, Buffin, de Melotta, de Longueville.

Tot luitenant-kolonel: de majoor Van Lil.

Tot majoor: de kapiteins-commandanten: Notenaert, Cartuyvels de Collaert, Rouserez.

Tot kapiteins-commandanten: de tweede kapiteins Scheid, de Pierpont, Lanckswert, de Reul, de Donnea (ridder), Holvoet, Lefebvre, Hees, Istasse, Perin, Gilliam, de Festraets, Carbonnelle, Daufresne de la Chevalerie.

Tot tweede kapiteins: de luitenanten Lambin, Reyntjens, Clavareau, de Menten de Horne (baron), Devos, Thomas, du Roy de Blicquy, d'Oldenneel (baron), Van Dooren, Goddyn, du Monceau de Bergendael (graaf), Scouvemant, Pinte, Cuverleaux, de Bonhomme

(baron), Wagemans, Landrin, Henri de Dassonville, Bogaert, Baesens, Keyaerts.

Bij de artillerie:

Tot kolonels: de luitenant-kolonels Didier, Welcharding.

Tot luitenant-kolonels: de majoors Kestens, Hellebaut, Greindl (baron), Moraine, Bernard.

Tot majoors: de kapiteins-commandanten De Cuyper, Vereecken, Wyngaerden, Schouten, Du Bosch, Pouleur, Tournay, Wery, Herremerre, Rycx.

Tot kapiteins-commandanten: de tweede kapiteins Nerinckx, Theunis, Lormand, Louveau, d'Oultremont (graaf), Renard, Degroote, De Graeve, Frère, Joniaux, Delporte, Vanderkelen, Ley, Helin, Durieux, Courboin, Sarteel, Lebizay, Uytborck, Paternotre, Dewael, Closset, Duquesnoy, Janlet, Tahon, Mastart.

Tot tweede kapiteins: de luitenants Roza, Cogels, Vermaelen, Dewilde, Rongé, Raquez, Dufour, Montens, Bernier, Hermans, Smedts, Lebon, Vanhove, Offermans, Delpire, Flameng, Terlinden, Goethals, Vanneste, Huyghe, Magnus, Richard.

Bij de genie:

Tot luitenant-kolonels: de majoors Lartigue, Bonnet.

Tot majoors: de kapiteins-commandanten Mathieu, Michelet, Pirot, Lauwers, Spinette, Wiener, Seeger, Coppens.

Tot tweede kapiteins: de luitenants Oudenne, Luyten, Bertrand, Moulin, Lebon, Michel, Brouhon, Van Langendonck.

Bij het vervoerkorps:

Tot majoor: de kapitein-commandant Badart.

Tot kapiteins-commandanten: de tweede kapiteins Flamand, Robyns, Servais, Lebert, Collet.

Tot tweede kapiteins: de luitenants Dewinter, Delannoy, Vandevoorde, Lefebvre, Francotte.

Bij de secretarissen van de staf:

Tot eerste kapiteins: de tweede kapitein Kero.

Tot tweede kapiteins: de luitenants Lambinon, Louviaux.

Bij de geneeskundige dienst:

Tot geneesheren principaal der 1^e klasse: de geneesheren der 2^e klasse Waroux, Martens.

Tot geneesheer principaal der 2^e klasse: de regimentsgeneesheer der 1^e klasse Cochez.

Tot regimentsgeneesheren der 1^e klasse: de regimentsgeneesheren der 2^e klasse Drousie, Daels, Derache.

Tot regimentsgeneesheren der 2^e klasse: de bataljonsgeneesheren der 1^e klasse Francau, Schmidt, Waffelaert, Defaille, Laurens, De Moor, Rubens, Luysen, Burger, Lories.

Bij de dienst der paardenartsen:

Tot paardenarts principaal der 1^e klasse: de paardenarts der 2^e klasse Meuleman.

Tot paardenartsen principaal der 2^e klasse: de regimentspaardenartsen Laureni, Bonnyns.

Tot regimentspaardenartsen: de paardenartsen der 1^e klasse Haas, Goffin.

Bij de gendarmerie:

Tot kapiteins-commandanten: de tweede kapiteins Soudant, Maury.

Tot tweede kapiteins: de luitenants Vanherweghe, Vigneron.

De majoor Bodart, van het vervoerkorps, gaat met zijn rang en ouderdom in graad over tot de infanterie.

De kapitein-commandant Lebert, van het vervoerkorps, wordt hersteld bij de kaders van de infanterie, met de rang en de ouderdom in graad, welke hij zou gehad hebben indien hij dit wapen niet had verlaten.

Onderscheidingen in het Belgische leger.

Aan de (Belgische) Legerbode is het volgende ontleend:

Benoemd tot ridders in de Kroonorde: L. Deleuze, luitenant, cavalerie; R. Jadot, luitenant, infanterie; E. La Fontaine, hulponderluitenant, infanterie; L. Gilliaux, sergeant, infanterie; R. Debour, hulponderluitenant, infanterie; F. van Crombrugge, toegevoegd aalmoezenier; K. Chaudoir, adjudant, infanterie; C. Diza, 1^e sergeant, infanterie; Van de Wyngaert en de Beir, aalmoezeniers, genie; J. Hizette, hulponderluitenant, genie; M. Pieters, reserve onderluitenant, infanterie; Bonduelle, sergeant, infanterie.

Bij de Belgische troepen in Afrika zijn benoemd tot Ridders in de Leopoldsorde: L. Declairfayt, luitenant van de landmacht, kapitein in

het Belgische leger; J. de l'Epine, graaf d'Hust, onderluitenant der landmacht; K. J. L. E. Arrhenius, kapitein der landmacht.

Ridder in de Kroonorde: L. M. P. B. A. C. L. Tjtgat, gewestbeheerder 1^e klasse, aangesteld tot onderluitenant der landmacht.

Ridders in de Orde van Leopold II: R. M. Deruyck en M. A. Billefont, 1^e onderofficieren der landmacht.